

Διδακτική πρόταση διδασκαλίας της νεοελληνικής λογοτεχνίας με τη χρήση ΤΠΕ: Α. Παπαδιαμάντη, Το Μοιρολόγι της Φώκias (β' λυκείου)

Μ. Ξέστερνου

δ.φ. , Λέκτορας (Π.Δ.407/1980) στο Τμήμα Φιλολογίας του Παν. Πελοποννήσου, εκπαιδευτικός Εκπαιδευτηρίων Γείτονα

mxest@otenet.gr

Περίληψη

Πρόκειται για διδακτική πρόταση «ανάγνωσης» του διηγήματος του Παπαδιαμάντη Το μοιρολόγι της φώκias με πολυμεσική εφαρμογή της μεθόδου συνθετικής εργασίας (project). Οι μαθητές/-τριες αξιοποιούν τις ΤΠΕ για να βελτιώσουν την πρόσληψη του λογοτεχνικού έργου και να εκφραστούν δημιουργικά σε πολυτροπικό πλαίσιο (εικόνα, ήχος, γραπτό κείμενο). Στην εισήγηση παρουσιάζεται η φιλοσοφία χρήσης των ΤΠΕ στο μάθημα, όχι τόσο για την εξυπηρέτηση διαδικτυακής έρευνας εξωκειμενικών πληροφοριών (βιογραφικά, εργογραφία, κ.α.), όσο για τη διευκόλυνση της κειμενοκεντρικής προσέγγισης του έργου. Συνοδεύεται από τα φύλλα εργασίας και δείγμα εργασίας των μαθητών/-τριών.

Λέξεις κλειδιά: Παπαδιαμάντης, Λογοτεχνία, δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

1. Εισαγωγή

Η διδασκαλία της λογοτεχνίας στο σύγχρονο ελληνικό σχολείο ακροβατεί ανάμεσα στις παραδοσιακές μορφές διδακτικής και στις νεότερες τάσεις θεώρησης της λογοτεχνίας. Η ενδοκειμενική θεώρηση του λογοτεχνήματος και η πρόσληψη του από το μαθητή/-τρια προβάλλονται ως πρώτιστα μεθοδολογικά ζητούμενα (Σπανός, 1998) σε σχέση με την κλασική, παραδοσιακή διδασκαλία που στηρίζεται πιο πολύ στη χρήση εξωκειμενικής πληροφορίας (βιογραφικά του λογοτέχνη, εργογραφία, αναλύσεις κριτικών, κ.α.) και την ερμηνεία από την «αυθεντία» του διδάσκοντα/-ουσας.

Επιπρόσθετα, η διδασκαλία του Παπαδιαμάντη στο ελληνικό σχολείο, στις απαρχές του 21^{ου} αιώνα, καθώς απευθύνεται σε μαθητές/-τριες που απέχουν σε μεγάλο βαθμό πολιτισμικά από την εποχή του, παρουσιάζει συνήθως αρκετές δυσκολίες κατανόησης και αφομοίωσης. Το διήγημα «Το μοιρολόι της φώκias» διδάσκεται στη Β' Λυκείου. Η σχολική εμπειρία αναφέρει αρκετές δυσκολίες ως προς την επαφή των μαθητών/-τριών με τη γλώσσα του κειμένου και την κατανόηση των δραματικών στοιχείων της πλοκής του.

Αν συνυπολογίσουμε τους σκοπούς του μαθήματος της Λογοτεχνίας, όπως αυτοί διαγράφονται στο Ενιαίο Πλαίσιο Σπουδών (Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Δ.Ε.Π.Π.Σ, 2002), οφείλουμε να δεχτούμε ότι η διδασκαλία του μαθήματος πρέπει να αξιοποιεί κάθε δυνατή πηγή και διδακτικό μέσον για να επιτύχει την πολύπλευρη στοχοθεσία της. Πιο συγκεκριμένα, διδάσκοντας το μάθημα της λογοτεχνίας στοχεύουμε, ανάμεσα σε άλλα, ο μαθητής/-τρια :

- α)** Να κατανοήσει καλύτερα και να απολαύσει βαθύτερα το κείμενο μέσα από την παρατήρηση, την επεξεργασία, τη διερεύνηση, την ανταλλαγή αναγνωστικής ευαισθησίας και πείρας.
- β)** Να ασκηθεί στην ανάγνωση κειμένων, ώστε να καταστεί κατά το δυνατόν επαρκής και με κριτική συνείδηση αναγνώστης με την έφεση να εκφράζει και ο ίδιος τις δημιουργικές ή κριτικές δυνατότητές του.
- γ)** Να είναι σε θέση να εκφράζει, προφορικά ή γραπτά την αναγνωστική του πρόσληψη, να σχολιάζει και να αξιολογεί τεκμηριώνοντας στο κείμενο την άποψή του.

Σε γενικές γραμμές το ζητούμενο, είναι η ικανότητα του μαθητή/-τριας μας να σχολιάζει ιδέες και να τις αναπτύσσει, να βρίσκει τα κίνητρα στις συμπεριφορές, να διακρίνει τα μέρη ενός όλου και να τα τιτλοφορεί, να ανασυνθέτει από τα μέρη το όλο, να αναβιώνει την εμπειρία του συγγραφέα με τον τρόπο του, να απαντά με ένα δικό του κείμενο στο κείμενο του συγγραφέα, να μεταφέρει μια γνώση/εμπειρία σε άλλα πεδία αναφοράς, να αποδίδει περιληπτικά, να ευαισθητοποιείται και να διαισθάνεται, να φαντάζεται, να υποθέτει, να εικάζει, να κρίνει, να συγκρίνει, να διακρίνει (Ενιαίο Πλαίσιο Σπουδών για τα κείμενα Λογοτεχνίας, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Δ.Ε.Π.Π.Σ, 2002).

Ο Παπαδιαμάντης στα έργα του δημιουργεί ένα ολότελα προσωπικό ύφος, ξεφεύγει από την απλή ηθογραφία, υπερβαίνει το ρεαλισμό και μπαίνει στη χώρα του ρομαντισμού (Πλάκας, 1981). Είναι γνωστό ότι τα ονόματα τα οποία δίνει στους ήρωες του δεν είναι τυχαία, αλλά συσχετίζονται με το ήθος και τις συμπεριφορές τους (Φαρίνου-Μαλαματάρη, 1987). Επιπρόσθετα, η αφήγηση στο *Μοιρολόγι της φώκιας* σε συνδυασμό με τις εικόνες (οπτικές-ηχητικές) και τα δραματικά στοιχεία γοητείας και παγίδευσης της ζωής προσδίδουν στο διήγημα ένα ενδιαφέροντα άξονα αναφοράς για τη διδασκαλία της λογοτεχνίας. Το ίδιο το *Μοιρολόγι* («...σα να χαν ποτέ τελειωμό τα πάθια κι οι καυμοί του κόσμου») στο τέλος του διηγήματος περικλείει όλη τη βιοθεωρία του συγγραφέα, την αντίληψη του για τον κόσμο και τη ζωή γενικότερα: δεν υπάρχει τέλος στα βάσανα αυτής της ζωής. Το *Μοιρολόγι της φώκιας* είναι μία συγκεντρωτική εικόνα της ανθρώπινης μοίρας δοσμένη μέσα από ένα στιγμιότυπο της ζωής.

Η διδακτική μας πρόταση επιχειρεί να υπηρετήσει κάποιους από τους στόχους της διδασκαλίας της λογοτεχνίας αξιοποιώντας τη χρήση ΤΠΕ. Οι μαθητές/-τριες αξιοποιούν τις ΤΠΕ για να βελτιώσουν την πρόσληψη του λογοτεχνικού έργου (*Α. Παπαδιαμάντη, Το μοιρολόι της φώκιας*) και να εκφραστούν δημιουργικά σε πολυτροπικό πλαίσιο (εικόνα, ήχος, γραπτό κείμενο). Η πολυμεσική χρήση των νέων τεχνολογιών δεν υπηρετεί τόσο τη διαδικτυακή έρευνα αναζήτησης εξωκειμενικών πληροφοριών (βιογραφικά, εργογραφία, κ.α.), όσο τη διευκόλυνση της κειμενοκεντρικής προσέγγισης μας με το έργο. Η συνθετική εργασία των μαθητών/-τριών της τάξης καθοδηγήθηκε με φύλλα εργασίας.

2. Περιγραφή διδακτικής πρότασης

Προτεινόμενος χρόνος διδασκαλίας: 3-4 διδακτικές ώρες.

2.1. Διδακτικοί στόχοι:

- Να κατανοήσει καλύτερα και να απολαύσει βαθύτερα ο μαθητής/-τρια το κείμενο μέσα από την παρατήρηση, την επεξεργασία, τη διερεύνηση, την ανταλλαγή αναγνωστικής ευαισθησίας και πείρας.
- Να ασκηθεί στην ανάγνωση, ώστε να καταστεί κατά το δυνατόν επαρκής και με κριτική συνείδηση αναγνώστης.
- Να γνωρίσει μορφές και αξίες του πολιτισμού μας που συνδέονται με τη ζωή, την παράδοση και τη φυσιογνωμία του έθνους.
- Να είναι σε θέση να εκφράζει, προφορικά ή γραπτά την αναγνωστική του πρόσληψη, να σχολιάζει και να αξιολογεί τεκμηριώνοντας στο κείμενο την άποψή του.

Πιο συγκεκριμένα,

- Να αντιληφθεί την εικονοποιία του Α. Παπαδιαμάντη και να τη συσχετίσει με τη δραματική εξέλιξη.
- Να εντοπίσει, τα σημαντικά για την πλοκή, στοιχεία που προικονομούν το θάνατο και παγιδεύουν τη μικρή Ακριβούλα.
- Να ξεπεράσει το εμπόδιο της λόγιας γλώσσας του συγγραφέα και να συνειδητοποιήσει τη λειτουργική χρήση των εκφραστικών του μέσων (π.χ. επαναλήψεις, μεταφορές κ.α.) και αφηγηματικών τεχνικών (π.χ. εσωτερικός μονόλογος, ετεροδιηγητικός αφηγητής, μοιρολόι κ.α.).
- Να ασκηθεί στη λεξικολογική αναζήτηση.
- Να είναι σε θέση να αποδώσει περιληπτικά το νόημα του έργου αξιοποιώντας τις δυνατότητες του πολυτροπικού κειμένου.
- Να εξασκήσει την κριτική του ικανότητα με την επιλογή των κατάλληλων παραπομπών του φυλλομετρητή σε σχέση με την ανάδειξη του κειμένου του.

2.2. Ψηφιακό περιβάλλον:

Αξιοποίηση φυλλομετρητή, λογισμικού επεξεργασίας κειμένου (Word) και πολυμεσικής παρουσίασης (Powerpoint), δικτυακού τόπου του Κόμβου της Ελληνικής γλώσσας.

2.3. Διδακτική πορεία:

Ο διδάσκων/-ουσα διαβάζει πρώτα το διήγημα. Ακολουθεί σιωπηρή ανάγνωση των μαθητών/-τριών και σε πρώτο στάδιο δίνονται νοηματικές και λεξικολογικές διευκρινήσεις στις απορίες τους. Χωρίζονται σε μικρές ομάδες εργασίας και επισκέπτονται το εργαστήριο Η/Υ.

Να σημειωθεί πως κάθε ομάδα εργασίας έχει ως αντικείμενο μία μικρή ενότητα του διηγήματος. Οι ενότητες του κειμένου χωρίστηκαν με κριτήριο τις χωροχρονικές του αναφορές. Βασική εργασία τους είναι να αποδώσουν το κείμενο που μόλις διάβασαν με τη μορφή εικόνας –ήχου σε φωτο-ρομάντζο (με την εφαρμογή της πολυμεσικής παρουσίασης Powerpoint). Παράλληλα, για κάθε ενότητα δημιουργούν ένα σώμα κειμένου με πληροφορίες λεξιλογικές και πολιτιστικές για όρους που απαντούν στο κείμενο του Παπαδιαμάντη με πιθανή αξιοποίηση τους ως υπερδεσμών στο πολυτροπικό τους κείμενο.

Τα απαραίτητα στάδια εργασίας τους είναι τα εξής:

- Περιγραφή των εικόνων που περιέχονται στην ενότητα και χαρακτηρισμός τους (οπτικές, ηχητικές κ.α.).
- Εντοπισμός λέξεων του συγγραφέα που νοηματοδοτούν ιδιαίτερα την ιστορία και που αξίζει να τις διατηρήσουμε στο πολυτροπικό κείμενο.
- Διαμόρφωση σεναρίου. Συμπλήρωση πίνακα στο word ανά εικόνα και στιχομυθία.
- Αναζήτηση εικόνων από το φυλλομετρητή για τα πρόσωπα (γριά, Ακριβούλα, βοσκός, παιδιά γριάς, φώκη, γολέρα), το τοπίο της Σκιάθου (π.χ. Κοιμητήριο, γκρεμός, λιμανάκι, θάλασσα κ.α.). Επιλογή των πιο ταιριαστών εικόνων και αξιοποίησή τους στην πολυμεσική παρουσίαση.
- Χρήση της πολυμεσικής παρουσίασης (Powerpoint): 2 ή 4 εικόνες ανά σελίδα, συμπλήρωση τους με τις επιλεγμένες στιχομυθίες ή αφηγηματικά σχόλια, εμπλουτισμός τους με ήχο, όπου κρίνεται χρήσιμο.
- Παρουσίαση στην τάξη των επιμέρους ενοτήτων-ομάδων. Συζήτηση και αξιολόγησή τους. Διορθώσεις και βελτιώσεις μετά τις υποδείξεις του συνόλου.
- «Συγκόλληση» του έργου κάθε ομάδας και ανάρτησή του στην ιστοσελίδα του σχολείου.
- Σε δεύτερο πλάνο, εντοπισμός λέξεων που αναδεικνύουν τη γλώσσα και τον πολιτισμό του Σκιαθίτη συγγραφέα. Αναζήτηση της σημασίας τους και πολιτιστικών στοιχείων στο Λεξικό της, στον Κόμβο της Ελληνικής Γλώσσας και στο διαδίκτυο. Σύνθεση ενός σώματος τέτοιων πληροφοριών και πιθανή χρήση κάποιων από αυτές ως υπερδεσμών στην εργασία του φωτορομάντζου.

3. Παιδαγωγικές αρχές και διδακτική αξιοποίηση

Ο χωρισμός των μαθητών/-τριών σε ομάδες και η εκπόνηση συνθετικής εργασίας υπηρετεί με εύστοχο τρόπο τη μάθηση. Αυτή η μορφή εργασίας αποτελεί δέσμευση για κοινή δράση στηρίζοντας την ιδέα της συνεργασίας μέσα στην τάξη. «Είναι ακριβώς το χαρακτηριστικό της 'από κοινού δράσης με κοινό στόχο', που ξεχωρίζει τη συνεργασία από την αλληλεπίδραση» (Βούρος, 1995: 159). Οι De Corte et all. (1979) εξηγούν πως η συνεργατική μάθηση βοηθά τους μαθητές/-τριες να μοιράζονται διαφορετικές όψεις για το ίδιο θέμα, να γνωρίζουν τις απόψεις των άλλων και να εκφράζουν τη δική τους. Στόχος είναι η επίτευξη ενός κοινού σκοπού και η σταδιακή ανάπτυξη της επικοινωνίας και συνεργασίας με άλλους. Μικρότερες ομάδες δράσης είναι περισσότερο αποτελεσματικές, εφόσον επιτρέπουν τη διεξοδικότερη διερεύνηση ενός θέματος και την ανάπτυξη πρωτοβουλιών. Η σωστή λειτουργία αυτών μέσα από διαδικασίες αλληλεπίδρασης βοηθά τόσο την εκπλήρωση μαθησιακών στόχων, όσο και στην καλλιέργεια διαπροσωπικών σχέσεων (Σολομωνίδου, 2006). Αυτό που έχει μεγάλη αξία και βαρύτητα κατά τη διάρκεια της εμβάθυνσης στο κείμενο, και εφαρμόζεται στην περίπτωση του διηγήματος του Α. Παπαδιαμάντη, είναι η κοινωνική επιρροή στην ατομική νόηση που κινείται σε δυο επίπεδα: αλληλεπίδραση μεταξύ ατόμων και συμμετοχή στην κοινή δραστηριότητα (Lave & Wenger, 1991).

Ο συσχετισμός των κειμενικών στοιχείων του λογοτεχνήματος με τα εποπτικά μέσα (εικόνα, ήχος, εκπόνηση πολυμεσικού κειμένου) εικονοποιεί τη γνώση και στηρίζει την κριτική σκέψη. Για τον Sless (1981) η οπτική σκέψη είναι ένας μηχανισμός χειρισμού του οπτικού περιβάλλοντος με σκοπό τη δημιουργία συγκεκριμένων νοημάτων. Αποτελεί πραγματικά πρόκληση η χρήση της οπτικής σκέψης ως εκπαιδευτικό εργαλείο. Η όραση διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο κατά τη διαδικασία της μάθησης. Θεωρητικοί της οπτικής αντίληψης (Arnheim, 1999) υποστηρίζουν πως η όραση και η σκέψη είναι αλληλένδετες λειτουργίες. Ο Sless (1981) με τη σειρά του έχει υποστηρίξει πως η ανάπτυξη του εγκεφάλου έχει στηριχτεί στην ανάγκη επεξεργασίας εικόνων και υποστηρίζει ότι «η όραση είναι η έδρα της ευφυΐας», άρα και ένα δυνατό μέσο μάθησης.

Επιπρόσθετα, η συνολική διαδικτυακή έρευνα για τον εντοπισμό στοιχείων πολιτισμού, γλώσσας και εικόνων στηρίζονται στην εποικοδομητική και ανακαλυπτική μάθηση. Μάθηση και γνωστική ανάπτυξη επιτυγχάνονται μέσα σε ένα πλαίσιο που συνδυάζει τις αρχές του κοινωνικού εποικοδομισμού και της γνωστικής μαθητείας (Ματσαγγούρας, 1999). Τα τελευταία χρόνια το μοντέλο του εποικοδομισμού (constructivism) με τη σταδιακή οικοδόμηση της γνώσης μέσω της διάδρασης νου και εμπειρίας, αποτελεί το πιο ενδεδειγμένο λειτουργικό πλαίσιο για την οργάνωση διδακτικών δραστηριοτήτων. Η γνωστική αυτή αντίληψη της μάθησης στηρίζεται σε δυο παραμέτρους-έννοιες: επεξεργασία της πληροφορίας και στην εγκατεστημένη γνώση. Πάνω σε αυτό έχει δημιουργηθεί ένα μοντέλο, μέσω του οποίου υποστηρίζεται πως οι άνθρωποι μαθαίνουν πράγματα που έχουν νόημα. Με αυτό τον τρόπο δημιουργούν σχέσεις ανάμεσα στις νέες πληροφορίες και τις γνώσεις που ήδη κατέχουν (Merrill, 1991). Οι μαθητές/-τριες εν προκειμένω, έχουν ως στόχο τη «μεταγραφή» του λογοτεχνικού κειμένου σε πολυτροπικό. Ασκοούνται στην τεχνική της

περίληψης καλλιεργώντας δεξιότητες εντοπισμού των κεντρικών ιδεών, αφαιρετικής χρήσης της γλώσσας και επισήμανσης λέξεων-κλειδιών, σταχυολογούν και καταρτίζουν ένα σώμα λημμάτων λεξιλογικές και πολιτιστικές αναφορές.

Η επιλογή του πολυτροπικού κειμένου συνυφαίνεται με τις δομές της σύγχρονης κοινωνίας μας, μέλη της οποίας είμαστε, διδάσκοντες/-ουσες και μαθητές/-τριες. Η ευρύτατη διάδοση του τεχνολογικού γραμματισμού στη σύγχρονη τεχνολογικά προσανατολισμένη κοινωνία δεν μπορεί να αγνοηθεί από το σχολείο (Core & Kalantzis, 2000), Η διαλεκτικότητα την οποία ούτως ή άλλως ενέχουν τα σημειωτικά συστήματα επηρεάζει και τις κοινωνικές και τις ψυχολογικές δομές τόσο σε επίπεδο ομαδικό όσο και σε επίπεδο ατομικό, αφού αυτά τα ίδια «αποτελούν μέρος της ιδεολογικής υπερδομής μιας κοινωνίας» (Boklund-Λαγοπούλου, Λαγόπουλος 1980:24). Όπως υποστηρίζει ο Kress (1988:166) «καμία από τις ανθρώπινες αισθήσεις δε λειτουργεί ανεξάρτητα από τις άλλες», πράγμα που σημαίνει ότι ο άνθρωπος αντιλαμβάνεται το περιβάλλον του πολυτροπικά. Μια πολυτροπική προσέγγιση της διδασκαλίας του αντικείμενου θα εστίαζε στην πολυτροπική παρουσίαση του λογοτεχνικού έργου και στη διδακτική αξιοποίηση των σημειωτικών συστημάτων, πέραν του γλωσσικού (Kress & van Leeuwen, 2001). Η διδακτική εφαρμογή στηρίχτηκε ακριβώς σε αυτή τη διδακτική αξιοποίηση ποικίλων σημειωτικών συστημάτων σε ένα καινοτόμο πλαίσιο αναφορικά με την «κλασική» λογοτεχνία.

4. Αξιολόγηση

Η διδασκαλία εφαρμόστηκε πιλοτικά σε 2 τμήματα μαθητών/-τριών της β' Λυκείου. Ως στοιχεία αξιολόγησης έχουμε σε πρώτο στάδιο μόνο δεδομένα παρατήρησης κατά τη διάρκεια της εργασίας στην τάξη. Σε αρχικό στάδιο ο ενθουσιασμός, απότοκος της μετακόμισης της τάξης στο εργαστήριο ΤΠΕ και της επικείμενης χρήσης των υπολογιστών, γρήγορα μετατράπηκε σε προβληματισμό, όταν οι μαθητές/-τριες διάβασαν τα ζητούμενα των φύλλων εργασίας. Η αρχική δυσλειτουργία ξεπεράστηκε γρήγορα με τη συμβουλευτική σε κάθε ομάδα, συμβολή του εκπαιδευτικού. Η παρουσία του εκπαιδευτικού αξιοποιήθηκε γόνιμα, καθώς αναζητούνταν συχνά από τις ομάδες ο υποστηρικτικός και συμβουλευτικός του ρόλος. Δυσκολίες προέκυψαν, όταν σε κάποιες περιπτώσεις ομάδων τα μέλη τους δεν είχαν τις δεξιότητες χρήσης του λογισμικού πολυμεσικής παρουσίασης (Powerpoint) για την ένταξη εικόνων και τη δημιουργία λεζάντας. Ο εκπαιδευτικός παρατήρησε πως με την ολοκλήρωση της συνθετικής εργασίας, είχε βελτιωθεί η κατανόηση της δομής και του γλωσσικού ύφους του κειμένου, ιδιαίτερα όσον αφορά μαθητές/-τριες χαμηλών βαθμολογικών επιδόσεων. Στην πλειοψηφία τους απέκτησαν κριτική στάση ως αναγνώστες και ανέπτυξαν συναισθηματικές και αξιολογικές αντιλήψεις γύρω από τη βιοθεωρία του Παπαδιαμάντη για το νόημα της ζωής (βλ. σχετικά Πίνακα 1: Ρούμπρικες αξιολόγησης).

Πιο συγκεκριμένα, οι μαθητές ήταν σε θέση να απαντήσουν επιτυχώς σε ερωτήσεις σχετικά με το σκηνικό, τα πρόσωπα και την πλοκή του διηγήματος. Για παράδειγμα, έγινε σαφέστερη η επιλογή εκ μέρους του Παπαδιαμάντη, των στοιχείων που οδηγούν στην παγίδευση της Ακριβούλας, δηλαδή, του γκρεμού έξω από το Κοιμητήριο, του μονοπατιού, του σούρουπου, της φλογέρας του βοσκού κ.α. Εξομαλύνθηκε ενθαρρυντικά η διάθεση των μαθητών για επαφή με τη λόγια γλώσσα του κειμένου. Θεωρεί λοιπόν, την ανάθεση τέτοιας συνθετικής εργασίας κατάλληλη για το μάθημα, ώστε να επιτευχθεί η πρόσληψη και επαρκής κατανόηση του κειμένου.

Βιβλιογραφία

- Ενιαίο Πλαίσιο προγράμματος Σπουδών για τα κείμενα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας (Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Δ.Ε.Π.Π.Σ., 2002).
- Βούρος Γ. (1995) Συνεργατική δράση και μάθηση: ζητήματα, συστήματα και τάσεις, στο: Ρετάλη Σ., *Οι προηγμένες τεχνολογίες διαδικτύου στην υπηρεσία της μάθησης*. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Πλάκας Δ. (1981) «Η Ρομαντική Διάσταση του Παπαδιαμάντη», Μνημόσυνο του Αλεξ. Παπαδιαμάντη *Τετράδια Ευθύνης* 15, Αθήνα.
- Ματσαγγούρας Η., «Από την Αυτό-ρυθμιζόμενη Μάθηση στη Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση», εισήγηση στο Θ' Συνέδριο της Παιδαγωγικής Εταιρείας. Βόλος, Νοέμβριος 1999.
- Σολομωνίδου Χρ. (2006), *Νέες τάσεις στην εκπαιδευτική τεχνολογία. Επικοινωνιατισμός και σύγχρονα περιβάλλοντα μάθησης*. Αθήνα: Μεταίχιμο.
- Σπανός Γ. (1988), *Διδακτική Μεθοδολογία: Η διδασκαλία το ποιήματος*, Αθήνα: αυτοέκδοση.
- Φαρίνου- Μαλαματάρη Γ. (1987) *Αφηγηματικές τεχνικές στον Παπαδιαμάντη 1887/1910*. Αθήνα: Κέδρος.
- Arnheim R. (1999) *Τέχνη και οπτική αντίληψη, η ψυχολογία της δημιουργικής όρασης*. Αθήνα: Θεμέλιο.

- Boklund-Λαγοπούλου Κ.& Λαγόπουλος Α.Φ. (1980) «Κοινωνικές δομές και σημειωτικά συστήματα: θεωρία, μεθοδολογία, μερικές εφαρμογές και συμπεράσματα» στο *Ελληνική Σημειωτική Εταιρεία, Σημειωτική και κοινωνία*, Αθήνα: Οδυσσεύς.
- Cope B. & Kalantzis M. (eds) (*The New London Group*) (2000), *Multiliteracies:Literacy learning and design of social features*, Routledge, London and NewYork.
- De Corte E., Geerlings C.T., Lagerweil N.A.J., Peters J.J., & Vanderberghe R. (1979), *Les fondements de l' action didactique*. Bruxelles: A. De Boeck.
- Kress, G. (1988) *Communication and Culture*, Sydney: University of New South Wales Press.
- Kress, G. & Leeuwen van Th. (1996) *Reading images. The grammar of visual design*.London: Routledge.
- Kress G. & van Leeuwen T. (2001) *Multimodal Discourse*, Arnold: London, 2001.
- Lave J. & Wenger E. (1991) *Situated Learning: Legitimate Peripheral Participation*.UK: University of Cambridge Press.
- Merrill, M.D. (1991), Constructivism and instructional design. *EducationalTechnology*, 31(5). 45-52.
- Sless D. (1981) *Learning and Visual Communication*. UK: Taylor and Francis.

Πίνακας 1: Ρούμπρικες αξιολόγησης της λογοτεχνικής ανάγνωσης

Ο αναγνώστης του διηγήματος	Βασικό 1	Αναπτυσσόμενο 2	Τέλειο 3	Υποδειγματικό 4
1. Κατανοεί καλύτερα και απολαμβάνει βαθύτερα το κείμενο	-διακρίνει τα μέρη ενός όλου: (Ενότητες χώρου-χρόνου στο κείμενο και επιμέρους στις παραγράφους, εικόνες οπτικές-ηχητικές)	-διακρίνει τα μέρη ενός όλου: -και τα τιτλοφορεί (π.χ. πλαγιότιτλοι) -κατανοεί λέξεις όπως κρημνόν, Κοιμητήριο, μοιραία, σαπρά, εξηκολούθη	-διακρίνει τα μέρη ενός όλου -τα τιτλοφορεί, -ανασυνθέτει από τα μέρη το όλο (έχει αντίληψη του δεσμού των ενοτήτων και της πλοκής),	-διακρίνει τα μέρη ενός όλου -και τα τιτλοφορεί, -ανασυνθέτει από τα μέρη το όλο, -αναβιώνει την εμπειρία του συγγραφέα με τον τρόπο του (π.χ. επιλέγει ανάλογα οπτικά και ηχητικά στοιχεία για να προσδώσει αντίστοιχο αποτέλεσμα)
2. Είναι επαρκής και με κριτική συνείδηση αναγνώστης	-εντοπίζει το ρόλο των προσώπων και τη συμβολή τους στην πλοκή του έργου	εντοπίζει το ρόλο των προσώπων και τη συμβολή τους στην πλοκή του έργου -εντοπίζει 3 δραματικά στοιχεία γοητείας και παγίδευσης της ζωής -εντοπίζει 3 αντιθέσεις και επαναλήψεις	-εντοπίζει 6 δραματικά στοιχεία γοητείας και παγίδευσης της ζωής -εντοπίζει 6 αντιθέσεις -είναι σε θέση να σχολιάσει το ρόλο των αντιθέσεων στην πλοκή του έργου	-εντοπίζει δραματικά στοιχεία γοητείας και παγίδευσης της ζωής -εντοπίζει αντιθέσεις -είναι σε θέση να σχολιάσει το ρόλο των αντιθέσεων και των επαναλήψεων στην πλοκή του έργου -αντιλαμβάνεται ότι τα ονόματα τα οποία δίνει ο Π. στους ήρωες του και οι εικόνες στις ενότητες δεν είναι τυχαία, αλλά συσχετίζονται με το ήθος και τις συμπεριφορές
3.Έχει συναισθηματική και αξιολογική νοημοσύνη και αντλεί ευχαρίστηση από το κείμενο	-συγκινείται από την τύχη της Ακριβούλας	-συγκινείται από την τύχη της Ακριβούλας -προβληματίζεται για την κατάσταση των άλλων προσώπων μετά το συμβάν (γιαγιά, βοσκός, φώκη)	-συγκινείται από την τύχη της Ακριβούλας -προβληματίζεται για την κατάσταση των άλλων προσώπων μετά το συμβάν (γιαγιά, βοσκός, φώκη) -ερμηνεύει το	-συγκινείται από την τύχη της Ακριβούλας -προβληματίζεται για την κατάσταση των άλλων προσώπων μετά το συμβάν (γιαγιά, βοσκός, φώκη) -ερμηνεύει το μοιρολόγι της φώκης

			μοιρολόγι της φάκης ως όλη τη βιοθεωρία του συγγραφέα: δεν υπάρχει τέλος στα βάσανα αυτής της ζωής	ως όλη τη βιοθεωρία του συγγραφέα: δεν υπάρχει τέλος στα βάσανα αυτής της ζωής -Είναι σε θέση να εκφράσει σε δικό του κείμενο την άποψη του συγγραφέα για το νόημα της επίγειας ζωής.
--	--	--	--	--

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΜΑΘΗΜΑ: ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: Α. Παπαδιαμάντη, *Το μοιρολόγι της φάκας*

ΟΜΑΔΑ 1η

Στόχος: Η δημιουργία ενός φωτορομάντζου βασισμένου στο διήγημα

1. Αφού μελετήσετε το παρακάτω απόσπασμα του κειμένου : «Κάτω από τον κρημνόν...ακτίνας»

Εντοπίστε τα βασικά σημεία της πλοκής, τις φράσεις του συγγραφέα που τα αναδεικνύουν και επιλέξτε το θέμα της κάθε εικόνας του φωτορομάντζου σας. Εμπλουτίστε (σε μορφή word) τον παρακάτω πίνακα ανά ζυγό αριθμό εικόνων :

Α' τετραπλή ομάδα εικόνων	Θέμα εικόνας (σκηνικό, πρόσωπα κ.α.)	Φράσεις του κειμένου (για να γίνουν υπότιτλοι)
Εικόνα 1η		
Εικόνα 2η		
Εικόνα 3η		
Εικόνα 4η		
Β' τετραπλή ομάδα εικόνων	Θέμα εικόνας (σκηνικό, πρόσωπα κ.α.)	Φράσεις του κειμένου (για να γίνουν υπότιτλοι)
Εικόνα 1η		
Εικόνα 2η		
Εικόνα 3η		
Εικόνα 4η		

2. Αναζητήστε στο φυλλομετρητή εικόνες που θα μπορούσαν να ανταποκριθούν στις σκηνές σας και φτιάξτε σε φάκελο μία τράπεζα τέτοιων δεδομένων.

Συνεργαστείτε μεταξύ ομάδων για την επιλογή των πιο ενδεδειγμένων.

3. Εισάγετε στο πρόγραμμα πολυμεσικής παρουσίασης (powerpoint) τις εικόνες σας και αντιγράψτε τα κείμενα-υπότιτλους τους.

4. Συνεργαστείτε στην ολομέλεια της τάξης για να τελειοποιήσετε το έργο και αποφασίστε τη μουσική επένδυση του (μικροί ήχοι, μουσική) .

5. Ενώστε τις τετραπλές ομάδες σκηνών σε ενιαίο πολυτροπικό κείμενο.

6. Σκεφτείτε ανά ομάδες ποιες λέξεις του σεναρίου σας χρειάζεται οπωσδήποτε να ερμηνεύσουμε για να διευκολύνουμε τον αναγνώστη και φτιάξτε ένα σώμα λημμάτων με την ερμηνεία τους, ερευνώντας το διαδίκτυο.

7. Εμπλουτίστε το έργο σας με λήμματα που θα δίνουν πληροφορίες για το νησί της Σκιάθου και τις παραδοσιακές μορφές ζωής εκεί.

Λήμμα	Ερμηνεία-πληροφορίες

8. Εντάξτε το υλικό σας με τη μορφή υπερδεσμού στην παρουσίαση powerpoint.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Παραλείπουμε τα υπόλοιπα φύλλα εργασίας, αφού είναι πανομοιότυπα προς την οργάνωση. Συνολικά υπάρχουν 7 φύλλα εργασίας που αντιστοιχούν σε ανάλογες ομάδες. Ο χωρισμός ενοτήτων του διηγήματος, βάσει χωροχρονικών αναφορών, είναι ο ακόλουθος:

1. «Κάτω από τον κρημνόν...ακτίνας».
2. «Ενθυμείτο...Γλυφονέρι».
3. «Η γραία...κρημνού».
4. «Μία γολέτα...είχε νυκτώσει ήδη».
5. «Η μικρά...παρουσίαν της».
6. «Καθώς...δρόμον της».
7. «Κι η γολέτα...κόσμου».